

איסורין דרבנן לבני נח

ובענין ספיקא דדינא להרמב"ם אי מה"ת לחומרא

בס"ד

כ"ד אדר תשע"ב

לכבוד הגאון אלעזר זכריש שליט"א

מה מאד התענגתי על יקרת הספר נתיבי הספיקות, אשר באמת יש להמליץ עליו "אין שמחה כהתרת הספיקות" באלומות האור אשר הספר מעיר ומאיר בנבכי הספיקות.

וראיתי בעמ' קס"ח בדין ספיקא דאו' בב"נ, והנה דן שם הספר אם יש איסור דרבנן בבן נח, והנה יעויין בתשובת הגרע"א תנינא סי' קנ"ג ד"ה אמנם כתב להוכיח דיש לאוין בסומא אף לר' יהודה דאל"כ תיקשי אמאי מדרבנן חייב, היאך יחול עליו איסור דרבנן, וא"כ מתבאר מדבריו דלא שייך איסור דרבנן בבן נח.

והנה אשכחן אבר מן החי מדרבנן, כגון אבר המדולדל, עי' יו"ד סי' ס"ב ס"ג, וכתב הכרתי ופלתי שם דאסור להושיטו לבן נח כיון דאסור מדרבנן. חזינן דס"ל דיש איסורי דרבנן לב"נ. והי' אפשר דיש דרבנן לא מצד הב"נ, אלא גזירה אצל הישראל שלא יושיט לב"נ אבר מן החי דאו', אבל לשון הכרתי ופלתי דנעשה אבמה"ח מדרבנן לאסור לב"נ.

והנה משכח"ל נמי הנדון בשחיטה שפסולה מדרבנן, אם מותר להאכיל לב"נ את הבני מעיים כד נימא דבשחיטה כשירה מותר להאכיל משום מי איכא מידי, אבל הכא פסלו החכמים השחיטה וא"כ יש כאן אבר מן החי מדרבנן לישראל (א"ה, לכאו' צ"ל: לב"נ).

ודן שם מעכת"ר שליט"א לענין ב"נ בספיקות לענין דאו', וכ' שם דכד נימא דלהרמב"ם בספיקא דדינא אסור מן התורה, א"כ לב"נ נמי. וציין מעכת"ר שליט"א לדבריו בסימן דלעיל בהאי נדון של ספיקא דדינא להרמב"ם.

והנה חזינן בתשו' הר"ן סי' נ' מתבאר להדיא דגם בספיקא דרבוואתא להרמב"ם לקולא [וכ' הגרע"א בגליון יו"ד סי' (א"ה, רכ"ח סי"ז) דה"ה בבין השמשות לענין מי שנשבע אם מתסר בבין השמשות (וצ"ע הא הרמב"ם מודה בבין השמשות דהוה איקבע איסורא) ואולי כוונת הגרע"א למילף מתשו' הר"ן התם בספיקא דרבוואתא שכ' להקל להשאל, לענין ביה"ש בקל וחומר].

והנה אין בלשוני מילה להביע יקר תפארת הספר, ובל"נ עוד אשלח הערות לשמחת לבבי

ואברך בכ"ט וברוב ברכות

וייסיף לזכות את הכלל בפרי תנובתו היקרה

אברהם גניחובסקי

א"ה, נקיטנא בשיפולי גלימתו של הגאון זצ"ל ואעתיק כאן מש"כ בעניותי על דבריו הנ"ל

בעזה"י

יום ב' לסדר צו ג' ניסן תשע"ב

כב' מו"ר הגאון האדיר רבי אברהם גניחובסקי שליט"א

אחר מבוא הברכה והשלו' בהדרת הכבוד הראוי

וכפילת ההודאה על שהקדיש מו"ר שליט"א מזמנו היקר לעיין ולהעיר בדבריי.

ובהורמנא דהדר"ג שליט"א ארשום מה שנתעוררתי בדברים כדרכה של תורה.

(א) העיר הדר"ג שליט"א בדבר הנדון אם יש דרבנן לב"נ, מתשו' הגרע"א תנינא סי' קנ"ג שכתב להוכיח דסומא מצווה בלאוין מהא דמדרבנן חייב במצוות וכ"ת דאינו מצווה בלאוין אמאי חייב מדרבנן הא גם בלאו דלא תסור אינו מצווה, ומזה הוכיח הדר"ג שליט"א דה"ה דאין איסורין דרבנן לב"נ דהא אינו מצווה בלאו דלא תסור.

והנה מתחילה נשתוממתי כשעה חזא אמאי הוצרך הדר"ג שליט"א להביא ממרחק לחמו ולאתויי מתשו' הגרע"א, בפשיטות הול"ל דכיון דב"נ לא נצטווה אלאו דלא תסור הרי פשיטא דאינו מצווה באיסורין דרבנן.

אבל כנראה כוונת הדר"ג שליט"א דעל זה היה אפשר לומר כמו שהאריך בקוב"ש ח"ב בקונטרס דברי סופרים סי' א' (מאות י"ז ואילך) בדעת הרמב"ן דפליג על מש"כ הרמב"ם דבדרבנן איכא לאו דלא תסור, דלכא' קשה דא"כ מאיזה טעם חייבין לשמוע בקול חכמים, וביאר דאף דאין ציווי מפורש ע"ז מ"מ כיון שאנו יודעים שכך רצון הקב"ה שנשמע בקול דברי חכמים מה"ט אנו חייבים לעשות כדבריהם, והוכיח כן מהא דלשיטת תוס' ברכות מ"ח חיוב חינוך הוא על הקטן בעצמו, וקשה הא אינו מוזהר בלא תסור ומה מחייבו בדין חינוך דרבנן, וע"כ דכל מה שצוו חכמים אנו יודעים שכן רצון ה', וד"ז לעשות רצון ה' כל באי עולם מצווין ועומדים ע"ז מתחילת ברייתן דכל הנבראים נבראו לעשות רצון קונם יעו"ש בארוכה.

ולפי דבריו שפיר היה אפשר לומר דאף דב"נ אינו מצווה על לאו דלא תסור מ"מ שייך בו איסורין דרבנן, כיון דכל באי עולם מצווין לעשות רצון ה' ורצון ה' לשמוע בקול חכמים. אך אי נימא הכי הרי אין ראייה מהא דסומא מוזהר מדרבנן דמצווה הוא בלאוין, די"ל דאינו מצווה בלאוין ומ"מ מצווה דרבנן מטעם הנ"ל כיון שזהו רצון ה'.

ומדהוכיח הגרע"א מחיוב סומא מדרבנן דמוזהר הוא בלאוין מוכח דלית ליה סברת הקוב"ש, ודאתאן להכי הרי גם ב"נ מאחר ואינו מוזהר בלא תסור ל"ש בו איסורין דרבנן.

(ב) כתב הדר"ג שליט"א דאשכחן אבמה"ח מדרבנן כגון אבר המדולדל, וכתב הכו"פ דאסור להושיטו לב"נ, הרי דב"נ מוזהר באיסורין דרבנן. ודן הדר"ג שליט"א די"ל דהאיסור על הישראל משום שמא יושיט אבמה"ח דאו', אך לשון הכו"פ דאסור להב"נ.

והנה בתוספתא שלהי מס' ע"ז תניא על שבע מצוות נצטוו בני נח כו' על אבמה"ח כיצד אבר המדולדל בבהמה ואין בו להעלות ארוכה, בשר המדולדל בבהמה ואין בו להעלות ארוכה, אסור לבני נח ואין צריך לומר לישראל, ע"כ. הרי להדיא דב"נ מוזהר על אבר המדולדל. ואמנם ברשב"א חולין ע"ג ב' כתב דכיון דאמרינן בגמ' שם דאבר המדולדל אין בו אלא מצות פרישה בלבד ממילא מותר הוא לב"נ, וכ"כ לעיל שם נ"ז א', וכ"כ הר"ן שם (י"ט א' מדפי הרי"ף). ולכא' צ"ע טובא מתוספתא ערוכה דאבר המדולדל אסור גם לב"נ.

והיה אפשר לומר דהתוספתא איירי באבר המדולדל בבהמה ועדיין לא נשחטה הבהמה, דבכה"ג הוי אבמה"ח גמור, ובזה גם ב"נ מוזהר, אבל הראשונים איירו באבר המדולדל ונשחטה הבהמה דזה ל"ה אלא אבמה"ח מדרבנן וע"ז כתבו דאין ב"נ מוזהר בזה.

והא דנקט התוספתא אבר המדולדל נצטרך לומר דה"ט משום דלאו אורח ארעא לתלוש אבר מהבהמה בחייה כדי לאוכלו, ואורחא דמילתא נקט אבר המדולדל, אבל אה"נ דאיירי גם באבר מחובר כיון דמשום אבמה"ח גמור אתינו עלה שעדיין לא נשחטה הבהמה.

והנה דעת רוב הראשונים דאבר המדולדל אין איסורו אלא מדרבנן, אמנם המ"מ בפ"ה ממאכ"א הי"א למד בדברי הרמב"ם (שם ה"ו) דאיסור אבר המדולדל מה"ת ורק דאין לוקין עליו. ובפר"ח סי' ס"ב סוסק"ז כתב להוכיח כדעת הרמב"ם מהא דתניא בתוספתא הנ"ל דב"נ מוזהר על אבר המדולדל הרי דאיסורו מה"ת. [ונקט הפר"ח בפשיטות דאין איסור דרבנן לב"נ].

אמנם לפי"מ שנתבאר בישב דברי הרשב"א והר"ן שכתבו דאין ב"נ מוזהר על אבר המדולדל, דלדידהו עכצ"ל דהתוספתא איירי בשלא נשחטה, א"כ אזדא לה הוכחת הפר"ח, דרק בכה"ג הוא דהוי מה"ת כיון דהוי אבמה"ח גמור. ושור"ר שכבר הרגיש בזה בחסדי דוד על התוספתא שם ורמז בקצרה דהפר"ח למד דהתוספתא איירי בשנשחטה.

ובאמת דחוק מאד לומר דהתוספתא איירי בשלא נשחטה ולומר דנקט מדולדל רק משום אורחא דמילתא. וגם צ"ע אם שייך להעמיס כן בלשון הברייתא שם דקתני סיפא ואם יש בו להעלות ארוכה מותר לישראל ואין צריך לומר לבני נח, ע"כ. והך בבא ודאי איירי בשנשחטה דאל"כ הוי אבמה"ח גמור, ובפשוטו רישא וסיפא איירי בחד גוונא, וא"כ דומיא דהכי קתני רישא דכשאין בו להעלות ארוכה אסור גם לב"נ, והיינו בשנשחטה. וא"כ משמע להדיא דאבר המדולדל אסור לב"נ, וקיימא הוכחת הפר"ח. ובשאלות דרב אחאי שאילתא ו' משמע נמי להדיא דאבר המדולדל אסור לב"נ גם בשנשחטה [ויעו"ש בהעמ"ש סק"ג] וכפשטות התוספתא.

אלא דא"כ תסתער עלינו קושיא עצומה ע"ד הרשב"א והר"ן שכתבו דאבר המדולדל מותר לב"נ מאחר דאין בו אלא מצות פרוש, ומה יענו לדברי התוספתא דאבר המדולדל אסור לב"נ. וצע"ג. (ג) בענין ספיקא דאורייתא לב"נ, הביא הדר"ג שליט"א דברי תשו' הר"ן דגם בספיקא דרבוותא להרמב"ם מה"ת לקולא. והלום ראיתי שבספר המאיר לעולם סי' כ' הוכיח ג"כ מדברי הר"ן הללו דגם בספיקא דדינא ס"ל להרמב"ם דמה"ת לקולא.

והעיר הדר"ג שליט"א ע"ד הגרע"א בגליון שו"ע יו"ד סי' רכ"ח סי"ז שלמד מדברי הר"ן בתשו' זו דגם בביה"ש מיקרי חל הנדר להרשב"א ויכול להתיר הנדר, דהא הר"ן לא איירי בביה"ש, ואולי כוונת הגרע"א למילף מדברי הר"ן דאם בספיקא דרבוותא כתב להקל להשאל ק"ו בביה"ש, עכתו"ד הדר"ג שליט"א.

והנה היה לפלא בעיני דהר"ן לא איירי בספיקא דביה"ש, דהא רבנו הש"ש דשמעתיה בפומייהו דרבנן כל יומא הביא בש"א פ"ג משמיה דהר"ן דאיירי לגבי ספיקא דביה"ש וע"ז כתב דתליא בפלוגתת הרמב"ם והרשב"א, וכפל משנתו בתשו' אבנ"מ סי' י"ד. והדר"ג שליט"א גילה לן דהר"ן לא איירי כלל בספיקא דביה"ש אלא בספיקא דפלוגתא אם מוזהר מלהיות בעיר עוד קודם שקיעה"ח, וע"ז הוא דכתב דתליא בפלוגתת הרמב"ם והרשב"א. ובאמת הגרע"א דקדק בלשונו וכתב דיש ללמוד מדברי הר"ן לענין ספיקא דביה"ש.

ומש"כ הדר"ג שליט"א די"ל דאם בספיקא דפלוגתא יכול להשאל ק"ו בספיקא דביה"ש, לא נתברר מה הוא הק"ו. ולכא' כוונת הדר"ג שליט"א דביה"ש חמיר דאיקבע איסורא, וכמו שהעיר הדר"ג שליט"א במוסגר דמה"ט צ"ע מאי דתלי לה הגרע"א בפלוגתת הרמב"ם והרשב"א הא הרמב"ם מודה באיקבע איסורא, וממילא אם אפשר להקל דחשיב חל הנדר בספיקא דפלוגתא ק"ו בספיקא דביה"ש דחמיר ודאי חשיב חל הנדר.

ומה שתמה הדר"ג שליט"א על הגרע"א הא בביה"ש הוי איקבע ומודה הרמב"ם, הנה כבר עמד בשעה"מ פ"ט מטומאת מת הי"ב בסתירת דברי הר"ן בענין זה, דביומא פ"א ב' כתב דמודה הרמב"ם בביה"ש דאיקבע, ובביצה ל' א' כתב דביה"ש אליבא דהרמב"ם מה"ת לקולא ולדידיה זמן תוספת הוא בביה"ש [ונתבאר ענין זה בארוכה בנתיבי הספיקות עמ' קע"ג]. וצ"ע.

ואשמח מאד לדברי הדר"ג שליט"א להאיר עיני בכל האמור [ובפרט באות ב'].

ואכפול ההודאה ובברכת הדיוט שיזכה להרביץ תורה לאלפים

מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

צעיר שבתלמידים

אלעזר זכריש